

Egy kis segítség

Az utóbbi években, hónapokban készítettem egy összeállítást, hogy megkönnyítsem mindazok dolgát, akik térségünkben valamilyen formában, szinten képzőművészeti neveléssel, a kézművesség tanításával foglalkoznak.

Ezeken a tevékenységeken alkotómunka zajlik, ezt csak az irányíthatja, aki maga is alkotó, vagy legalább ilyen módon közelít a feladatokhoz, kerüli a sémákat, beidegződéseket, a munkatervét is önállóan, alkotó módon állítja össze, a leckéit nem csupán „megtartja”, hanem minden alkalommal kitalálja, megtervezi azok lebonyolítási módját.

Csak olyan pedagógus képes így dolgozni, aki folyamatosan tanul, tájékozódik, és aki tisztában van a legfontosabb szakmai újdonságokkal.

Mit mondhat, milyen üzeneteket közvetíthet manapság a modern technikában jártas tanítványainak egy olyan tanár, aki még a számítógép, mobiltelefon kezelésének alapvető elemeivel sincs tisztában?

A tanítás állandó előkészítő munkát igényel kortól, helytől, helységtől függetlenül minden pedagógustól, hiszen érvényes az a megállapítás, hogy „aki üres kézzel megy be az órára, arról tanítványai joggal feltételezhetik, hogy nem adni, tanítani, hanem koldulni érkezett”.

A felkészülés, a folyamatos tanulás anyagi áldozatot is követel, hiszen a könyvek, szemléltetők pénzbe, elkészítésük időbe kerül. Mivel alapvetően vizuálisak vagyunk, ezért csak nagyon sok szemléltetővel tehetjük munkánkat hatékonyá.

Az orvos, művész, tanár nem napi nyolc órában, hanem a nap minden órájában orvos, művész, tanár. Természetes magatartásmód az, hogy egy szép reprodukció, fotó, kiadvány, szakmai újdonság, kiállítás kapcsán arra gondolunk, hogy új ismereteinket jó lenne megosztani tanítványainkkal. Ilyen módon alakul, bővül a szemléltető anyagunk is.

Azonos képzőművészeti feladatnál ahány tanuló, annyi megoldás, annyi megközelítés, annyi megjelenítés lehetséges, így aktivizálható a hagyományos oktatásban passzivitásra kárhozott tanulók tömege.

A fentiek azt jelentik, hogy aki ilyen módon akar dolgozni, annak kevés a tankönyv, kevés az információ, amit líceumi, egyetemi éve alatt szerzett, vagy a tankönyvekből, kézikönyvekből szerezhet, annak nem mindennapi empátiára, erőfeszítésre, tudásra, érzékenységre van szüksége ahhoz, hogy tanítványait a maguk által választott, egyéni úton vezesse el a sikeres, hasznos, tanulságos célokig.

Szeretnénk így dolgozni? Hatalmas és könnyen használható egyéni szemléltető anyag kell hozzá, amelyet folyamatosan gazdagítani, bővíteni, aktualizálni, szelektálni kell, hiszen magától értetődő, hogy ebben a szellemben Csíkszeredában nem ugyanazt tanítjuk, amit Szatmáron, nem ugyanazt tanítjuk ma, mint holnap stb.

Az alapproblémák elsajátítása mellett fontos a tanultak felhasználása, értékesítése a mindennapi életben, más tantárgyaknál, ehhez a helyi példák, utalások, hagyományok felhasználása elengedhetetlen, megkerülhetetlen. Erre többek között azért is szükség lenne, mert így lehetne hasznosítani azt a hatalmas információs anyagot, amelyhez akarva-akaratlanul minden tanuló a kábeltévén, rádión, világhálón keresztül, lakhelyén, az utcán stb. naponta hozzájut. A rendszerezetlen, válogatás nélküli információkat az iskola csak úgy használhatja fel saját céljai érdekében, ha nap mint nap utal ezekre és beépíti az így szerzett ismereteket a saját információs rendszerébe. Ezzel az erőfeszítéssel megsokszorozzuk tanítványaink tudását, megtanítjuk őket szelektálni, állandó kapcsolatot teremtünk a mindennapi élet elvárásaival, környezetünk konkrét, reális és aktuális igényeivel.

Hol az a tanító-, óvónő, kezdő rajztanár aki a fentiek szellemében megfelelő tapasztalattal, tudással, könyvészeti, reprodukciós, szemléltető anyaggal bír ahhoz, hogy a képzőművészeti nevelést, vagy bármilyen más tantárgyat újító módon taníthasson? Nyilvánvaló, hogy ez segítség nélkül nem megy. A segítség csak a helyi kollégáktól várható el, hiszen bármilyen központosított, uniformizált, kívülről, „fentről” jövő követelményrendszer az egyedi, önálló gondolkozásmód, kezdeményezés, vagyis a reform ellensége.

A fentiek szellemében született ez a DVD, amely távol áll attól, hogy végleges legyen. Tökéletes, végleges megoldások itt nincsenek, hiszen a folyamatos és rugalmas bővítés, alakítás, aktualizálás állandó feladat. Mint kiindulópont viszont használható, hiszen a közel 4000 példa, szemléltető, reprodukció, fotó körvonalaz egy lehetséges szemléletmódot, amelynek a tapasztalatait mindenki a saját tudása, vérmérséklete, igénye, munkakörülményei

szerint kamatoztathatja, bővítheti. A képanyag nagyítható, több módon csoportosítható és felhasználható számos más tantárgynál is.

Több kollégával beszéltem erről a kezdeményezésről, az összeállítást postáztam Vajdahunyadra, Kolozsvárra, Nagyváradra stb. ahonnan feltételezhetően rövidesen kiegészítő anyagok érkeznek. Az állandó tájékozódás is a reform része, ha csak a saját gyűjtésünkre szorítkozunk, a szemléltetőink rövid idő alatt egysíkúvá, belteljessé válhatnak, ezért fontos más tapasztalatok, eredmények gyűjtése, hasznosítása is.

Miért volt égetően szükség ennek a hatalmas anyagnak a rendszerezésére, kinyomtatására?

A képzőművészeti nevelés az a tantárgy, ahol minden pedagógus, minden óvó- és tanítónő, rajztanár már 1975 óta újító módon közelíthet a tanításhoz, erre lehetőséget biztosít a tanterv, a tanmenet pedig ennek alapján rugalmasan, egyéni módon állítható össze mindenhol, a fővárostól a legeldugottabb falvakig.

Rajzot a fentiek miatt is nagyon szép és nagyon nehéz tanítani. Miért lenne mégis hasznos, fontos ezeknek az erőfeszítéseknek a megtétele? Ha a képzőművészeti nevelés, kézművesség tanításnál sikerrel alkalmaznánk ezt a módszert, akkor újító kedvünk rövidesen átterjedhet a többi tantárgyra is, amelyek megítélésem szerint egyelőre jóval távolabb állnak ettől a szellemtől. Nem várhatunk arra, hogy a matematikát, magyar nyelvet, földrajzot, biológiát tanító kollégák vagy minisztériumi tisztviselők, tanfelügyelők, igazgatók ismerjék fel ezt a lehetőséget, nekünk kell lépniük még akkor is, ha kezdetben néhányan megmosolyognak utópisztikusnak, irreálisnak tűnő elképzelésünk miatt.

A lépésváltás itt nem elhatározás, vágy, igény kérdése és főleg nem nyilatkozatok, központi utasítások, konferenciák, szándéknyilatkozatok, cikkek szülötte. Ezekkel tele a padlás. Konkrét és kitartó, áldozatos, folyamatos, jól felépített munka következménye lehet csak, amelyhez bizonyos feltételek (az én tantárgyam esetében egy átfogó képanyag) elengedhetetlenek.

A DVD-n a képek túlnyomó része egyedi. Eredetileg kisebb anyagot szerettem volna összeállítani, ez folyamatosan, több változatban, egyre bővülő terjedelemben készült. Az első változat még csak 150–200 képet tartalmazott, ezt annak idején három témakörbe osztva (szemléltetők, reprodukciók, rajzok) képzeltem el.

Rövidesen kiderült, hogy szükség van a csoportosított változatra is, hiszen ez jelentős mértékben megkönnyíti az anyag áttekinthetőségét, valamint a válogatást. Ennek a változatnak az alapján a később jelentősen felduzzadt gyűjtésből ki is nyomtathattam a több mint 200 lapot tartalmazó, sűrített

változatot. Így született meg a harmadik CD. Ezek után meg kellett változtatnom a munkám eredeti szerkezetét.

Így került az első CD-re a bevezető, a művészettörténeti, valamint a különféle témákat, képzőművészeti feladatokat bemutató rész. A második CD tartalmazta a kézművességgel, módszertannal, könyvészzel kapcsolatos képeket, valamint ezek sűrített változatát. A harmadik CD-re került a „témák”, valamint a művészettörténeti rész sűrített változata.

Ezekhez már borítót is kellett tervezek, hogy könnyen megkülönböztethetőek legyenek. Az első változatok (amelyekből menet közben többet ajándékoztam a tanítványaimnak) nem tartalmaztak magyarázó szövegeket, címeket, információkat. A kiegészítéseket az anyag folyamatos bővülése, valamint a különböző visszajelzések tették indokolttá.

Kiderült, hogy a képeknek, a könyvészeti anyagnak, szemléltetőknak sokan szeretnék hasznát venni, de a megfelelő információk hiánya ezt nagyon megnehezítette. Mint gyakorló rajztanár tudom, milyen nagy szükség van az ilyen segítségre. Szakkönyv ugyanis sok van, de olyan, amely a mi tanügyi rendszerünk igényeinek megfelelően gyűjtené össze a képanyagot, reprodukciókat, rajzokat úgy, hogy a helyi jellegzetességeket, értékeket, tapasztalatokat is ismer-teti, tudomásom szerint egy sincs.

A legtöbben diplomamunkák, fokozati, szemináriumi dolgozatok készítésére, órákon használták fel. Csak Szatmár megyében eddig több mint 50 ilyen dolgozat készült el magyar és román nyelven, egy kisebb szakkönyvtár. Valamennyi dolgozat tudományos irányítója e sorok írója volt. Ennek a munkának a jelentősége megítélésem szerint óriási, hiszen minden újabb dolgozat ebben a témakörben nemcsak a tantárgy, hanem a látásmód presztízst növeli. A kollégák meglepődtek azon, hogy egy szerintük ilyen szerény témakörből, hogyan lehet ennyi dolgozatot írni, és valószínűleg még jobban meglepődnek akkor, ha azt tapasztalják majd, hogy mondjuk csupán a színárnyalatokról, a dobozokról, a papírvárosról, a ritmusról vagy az alkalmi díszítésekről még hány olyan érdekes és újszerű dolgozat írható, hány új didaktikai játék készíthető, amely számos más tantárgy oktatásakor is hasznosítható.

A vártnál nagyobb érdeklődés a főiskolások, tanító- és óvónők, rajztanárok, liceumi növendékek részéről indokoltta tette az összeállítás további bővítését, új fejezetek, témakörök beiktatását.

Az anyag rövidesen már nem fért fel három CD-re, ezért elkészítettem a DVD-re rögzített változatát is.

Nincsenek pontos feljegyzéseim arról, hogy hány darabot ajándékoztam el ezekből, azt biztosan tudom, hogy van a Nagybányai Egyetem, valamint a Babeş–Bolyai Tudományegyetem szatmári pedagógiai főiskolásainak belőle,

adtam a főiskola könyvtárának, több kollégának, a nyíregyházi Eötvös József testvériskola igazgatójának egy-egy példányt, a pedagógiai líceum tanulóinak, több fokozati dolgozatát most készítő tanítónőnek, a kolléganőimnek a szatmári 10-es Számú Általános Iskolában, kollégáknak a szatmári Kölcsey Ferenc Főgimnáziumból, több kollégának, rajztanárnak, képzőművésznek Szatmáron, Nagyváradon, Kolozsváron, Vajdahunyadon, és adtam a szatmári Pedagógusok Háza igazgatónőjének, a Szatmár megyei főtanfelügyelő helyettesének, a szaktanfelügyelőnek, érdeklődő szülőknak, vállalkozóknak, pszichológusoknak teszteléshez, rokonoknak, mindenkinek, aki érdeklődést mutatott.

A közölt könyvészeti anyagon kívül, amely eddig hozzávetőlegesen 160 címet tartalmaz, felhasználtam a különböző helyi és központi lapokban közölt cikkeim, tanulmányaim, jegyzeteim anyagát. Több száz felvételt készítettem szobrokról, festményekről, épületekről, iparművészeti munkákról Románia és Magyarország különböző városaiban, Olaszországban, Franciaországban, Spanyolországban, Portugáliában, Ausztriában stb.

Ennek a meglehetősen összetett feladatnak az elvégzése megfelelő számítógép, digitális fényképezőgép, állvány, scanner, nagy teljesítményű nyomtató és szakkönyvtár nélkül elképzelhetetlen lett volna. Munkámat a városismertetőm, a Szatmári Római Katolikus Egyházmegye képanyagával, a Képzőművészeti élet Szatmáron című kismonográfiámhoz készült reprodukciókkal, valamint saját grafikákkal, plakátokkal, könyvborítókkal színesítettem, egészítettem ki. Fotóztam az utcán, a múzeumokban, alkalmi tevékenységeken, kiállításokon, rajzórakon, kirándulásokon, szemináriumokon, vizsgákon, próbatanításokon, tapasztalatcseréken, díjkiosztó ünnepségeken és még hosszan sorolhatnám. Csak így válhatott ez a hatalmas képanyag akaratlanul is a több szinten és jelenleg is négy különböző intézményben zajló tanári tevékenységem krónikájává.

Segítséget nem kértem, hiszen esélyem sem volt arra, hogy szokatlan és sokak számára utópisztikus kezdeményezésemhez támogatókat találjak. Abban reménykedtem, hogy talán a román fordításhoz kapok némi segítséget, de csak ígéreteket kaptam.

Azt hihetnék, hogy a legjobb, ha a pedagógus egy ilyen munkát nyugdíjas éveiben vállalna, hiszen akkor lenne igazán ideje erre a rendkívül időigényes, fárasztó feladatra, akkor jutna el a szakmai tapasztalatoknak olyan fokára, amely feljogosítaná az összegzésre.

Arra, hogy a nyugdíjas évekre halasztott tervek rendre elmaradnak, több magyarázat is van. Az első talán az, hogy a gyakorló tanárnak jóval nagyobb lehetősége van az adatgyűjtésre, amely mindennapi tevékenységének szerves részévé válhat. Az a tény, hogy munkájának eredményét naponta megoszthatja

kollégáival, tanítványaival ösztönzőleg hat a folytatásra. A közvetlen kapcsolat, igények, visszajelzések új dimenziókat adhatnak a gyűjtéséhez, a munka szerkezeti felépítéséhez.

Meggyőződésem, hogy egy ilyen összeállításnak súlyt, igazi értéket csak a széles körben való megismerése, elterjedése, használata adhat. Arra nincs semmilyen garancia, hogy a megajándékozottak a gyakorlatban is élnek az általam felkínált lehetőségekkel, de néhányan közülük, legalábbis a visszajelzések szerint jó hasznát veszik a képeknek, továbbadják, másolják ezeket, talán idővel, legvérmesebb reményeim szerint egyesek még bővítik is. Számos gyakorlóórán, szemináriumon, nyílt leckén, diplomamunkákban, fokozati dolgozatokban, osztálytermekben, folyosókon, újságokban stb. láttam már eddig viszont a képanyagom egy jó részét, ami azt jelzi, hogy már eddig sem volt teljesen felesleges az erőfeszitésem.

Persze van itt egy alapvető ellentmondás. Miközben az óvó- és tanító-nők, rajztanárok ezrei olyan egyszerű tankönyvekről, tantervekről, tanmenetekről, szemléltető anyagokról álmodoznak, amelyek egyértelmű, világos és bárhol, bármelyik iskolában követhető utasításokat tartalmaznak, ahol minden alapelem ismertetését pontos, egyértelmű, osztályokra, félévekre lebontott konkrét feladatok kísérik, addig ez a munka arra figyelmeztet, hogy a reform lényege a rugalmasság, változatosság, kezdeményezőkézség, mely alapos felkészülést, erőfeszítést és hatalmas mennyiségű, a helyi jellegzetességeket is szem előtt tartó szemléltetőanyagot feltételez. Magyarra fordítva ez azt jelenti, hogy egy kényelmes, leckeszerűen felépített, könnyen követhető, áttekinthető, rendszerezett, biztonságosan kezelhető, tanítható, hagyományos ismeretanyag helyett arra szeretném rábeszélni a kollégákat, hogy válasszák a bizonytalant, vagyis az egyéni elképzeléseket, megvalósításokat, megközelítéseket engedélyező, kísérletező jellegű, egyéni tapasztalatokra alapuló ismeretszerzési módot, amelynek ráadásul hangsúlyozottan gyakorlati és helyi jellege is van. Ehhez bizony bátorság kell és a szakma feltétel nélküli szeretete.

Hiánypótló munkáról van tehát szó, amely viszonylag szűk szakmai körnek készült, ezért és a hatalmas, színes képanyag miatt, ennek könyv formában való kiadása reménytelen próbálkozás lenne.

Más szempontból sem tartanám ezt a formát jó megoldásnak, hiszen a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a könyvek kisméretű reprodukciói nem igazán használhatóak az órákon, tevékenységeken. Nagyméretű reprodukciókat akkor közölhetnénk, ha gazdagon illusztrált külön kiadvány, album jelenhetne meg magyarul kézművességből, képzőművészeti nevelésből óvodák, elemi iskolák, általános iskolák, pedagógiai líceumok, szaklíceumok egyetemek és főiskolák számára. Ez nemzetiségi tankönyvkiadásunkban lehetetlen, eddig még a román

nyelven megjelent tankönyvek magyar változatának teljes kiadására sem volt keret, arról már említést sem teszek, hogy egy ilyen eleve korlátozott példányszámú kiadvány mennyibe kerülne, milyen ráfizetéses lenne.

Az összeállítás nagy előnye, hogy a CD-n (DVD) rögzített képanyagból tetszés és igény szerint válogathat bárki, és összeállíthat magának egy 100-150 darabból álló sorozatot, hiszen ezek a képek könnyen reprodukálhatóak. Miért nem javasolom a vetítést? Minden pedagógus tudja, hogy a szemléltető anyagot csak a megfelelő időpontban, a megfelelő ideig és a megfelelő mennyiségben érdemes megmutatni. Ezek hatékonysága megsokszorozható azzal, ha ugyanazt az anyagot többször is megmutathatjuk, illetve egy részét néhány napig az osztályban hagyhatjuk, arról nem is beszélve, hogy a képeket kinyomtatott formában bárhol, bármikor, bármilyen más tevékenységen is felhasználhatjuk.

Hol lehet ehhez hozzájutni? Nemrég ígéretet kaptam a Szatmár Megyei Tanfelügyelőségtől arra, hogy román fordításban (jobb híján ezt a feladatot is magam végzem) rövidesen sokszorosítottják és forgalmazzák a munkámat. Talán sikerül támogatást találnom ahhoz is, hogy egy magyar intézmény vagy szervezet, az RMPSZ, esetleg az Erdélyi Tankönyvtanács ezt az összeállítást sokszorosítsa, forgalmazzá. Várom a folytatást, addig is tovább alakítom, bővítem, csiszolom a meglévő anyagot...